До разової спеціалізованої вченої ради
Національної академії внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента – Гресь Юлії Олегівни – на дисертацію Чечотки Ірини Романівни «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертації. Актуальність обраної теми дисертації обумовлена низкою факторів, які мають як теоретичне, так і практичне значення для сучасного кримінального процесу та криміналістики, у загальному – юриспруденції та діяльності правоохоронних органів.

Україна як активний учасник міжнародного співтовариства та держава, що задекларувала курс на європейську інтеграцію, не залишається осторонь процесів поглиблення міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції щодо неповнолітніх.

Разом із тим, попри наявність нормативної регламентації, практика застосування положень КПК України, відомчих нормативно-правових актів з питань, що безпосередньо стосуються криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, свідчить про наявність низки проблемних питань.

Крім того, динамічний розвиток міжнародних стандартів кримінального провадження щодо неповнолітніх, поява нових форм та інструментів криміналістичного забезпечення кримінального провадження, актуалізують потребу в науковому осмисленні проблематики. Особливої ваги ці питання набувають в умовах воєнного стану та зростання кількості кримінальних проваджень, пов'язаних із залученням неповнолітнього як у процесуальному

статусі підозрюваного, так і свідка чи потерпілого до кримінального провадження.

Таким чином, обрана тематика дисертаційної роботи є надзвичайно актуальною, адже відповідає нагальним потребам практики, сучасним тенденціям розвитку кримінального процесу та криміналістики, а також сприяє досягненню завдань кримінального провадження. Комплексне вивчення проблематики дозволить вдосконалити як теоретичні підходи, так і практичні інструменти правоохоронної та правозастосовної діяльності, що є надзвичайно важливим у сучасних реаліях нашої держави.

З огляду на вищенаведені позиції, актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Чечотки Ірини Романівни «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» не викликає жодних сумнівів, адже його результати дозволять вирішити ряд проблем практичного та теоретичного характеру, що мають місце в межах даної сфери суспільних та правових відносин.

Актуальність обраної теми дослідження аргументується й тим, що обрана тема дослідження пов'язана із виконанням завдань, **визначених у наукових програмах, планах, темах.** Зміст дослідження узгоджується з положеннями Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р.; Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1155-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 року № 109); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 21 травня 2024 року № 326). Тема

дисертації затверджена Вченою радою НАВС 24 вересня 2024 року (протокол № 21).

Метою дисертації є комплексне теоретико-правове та практичне дослідження криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх з метою формування відповідних теоретичних положень і практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети здобувачка визначила низку завдань, які у процесі наукової роботи було досягнуто.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Опрацювання дисертації дозволяє дійти висновку, що наукова праця містить всю систему обов'язкових компонентів, притаманних дисертаціям на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Зокрема, в роботі простежується концептуальна й структурна єдність, послідовність, логічність, взаємопов'язаність елементів; наявність критичного аналізу; наскрізний опис і пояснення методологічної позиції дослідниці; повна та ґрунтовна предметно-змістовна складова; достатня та репрезентативна емпірична база; належна апробація результатів дослідження.

Структура дисертації грамотно побудована, логічно продумана, відповідає встановленим вимогам та завданням, які поставила перед собою авторка.

Наукові положення, рекомендації та висновки дослідження, проведеного І. Р. Чечоткою, є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки дисертація базується на аналізі національного та міжнародного законодавства, осмисленні наукових доробків вітчизняних й іноземних вчених та практиків, статистичних даних, опрацюванні слідчої та судової практики, комплексному підході та характеризується високим рівнем наукових узагальнень, що певною мірою обумовлено характером дослідницької бази.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації та критерії дозволили авторці аргументовано визначити власну позицію щодо криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Методологічні засади дослідження свідчать про належне володіння дисертанткою загальними та спеціальними методами наукового пізнання. Цілком обґрунтовано здобувачкою використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: методи формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування), спеціально-правові методи: порівняльно-правовий, догматичний (формально-логічний), системно-структурний, метод системного аналізу, статистичний, соціологічний методи. Міждисциплінарний підхід забезпечив поєднання всіх аспектів дослідження. Методи й прийоми доречно використані для формулювання авторських дефініцій, обґрунтування запропонованих висновків і рекомендацій з питань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому сформовано теоретичні положення та практичні рекомендації з питань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, визначено низку положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну, зокрема:

вперше:

– систематизовано міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх: ефективність роботи органу досудового розслідування та прокурора з огляду на дотримання прав дитини; оперативність досудового розслідування; проведення процесуальних дій спеціально уповноваженими ювенальним слідчим,

дізнавачем, прокурором; залучення захисника з моменту встановлення причетності неповнолітнього до вчинення кримінального правопорушення; призначення законного представника з огляду на думку неповнолітнього; роз'яснення доступним способом неповнолітньому підозрюваному інформації про права й обов'язки; залучення до проведення огляду місця події залежно від слідчої ситуації спеціалізованої пересувної лабораторії Експертної служби МВС, спеціалізованої пересувної криміналістичної лабораторії Національної поліції України (НПУ), судово-медичного експерта, психолога, педагога, працівника служби у справах дітей, інших компетентних суб'єктів; застосування комплексу заходів щодо недопущення травматизації неповнолітнього під час процесуальних дій; забезпечення допиту неповнолітнього під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею; проведення процесуальних дій в умовах, дружніх до дитини, за методикою «зелена кімната», у спеціально облаштованому приміщенні, на базі спеціально облаштованих приміщень центрів з надання безоплатної правничої допомоги; встановлення даних, які характеризують неповнолітнього, його батьків, щодо умов проживання та виховання, наявності негативного впливу в сім'ї, дорослих підбурювачів, ставлення до вчиненого, застосування заходів реагування тощо;

– запропоновано пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами: прокурором (участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, їх безпосереднє проведення прокурором, виконання доручень і вказівок прокурора, прийняття основних процесуальних рішень); спеціалістом-криміналістом (виконання завдань щодо збирання, дослідження та використання криміналістично значущої інформації); працівниками Експертної служби МВС України (залучення як експертів шляхом призначення судової експертизи, як спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, консультаційна діяльність); інспектором підрозділу ювенальної превенції (участь у реалізації профілактичних заходів, запобігання

та припинення кримінальних протиправних діянь за участю неповнолітніх, надання допомоги в розслідуванні відповідних фактів, участь у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого відповідно до ст. 496, 500 КПК України); психологом, педагогом і лікарем (залучення як спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, надання консультацій; заходи, спрямовані на надання допомоги дитині, яка перебуває «у конфлікті із законом»; залучення як експертів шляхом призначення судової експертизи) – для реалізації завдань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;

– надано пропозиції щодо розширення підстав залучення працівників Експертної служби МВС України як спеціалістів і спеціалізованої пересувної лабораторії як доповнення Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події (наказ МВС України від 3 листопада 2015 року № 1339) такою підставою залучення, як «вчинення неповнолітньою особою або щодо неповнолітньої особи тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення, пов'язаного із застосуванням насильства». Це сприятиме ефективнішому виявленню, вилученню та дослідженню криміналістично значущої інформації під час проведення огляду місця події та з метою виконання завдань кримінального провадження.

Ряд наукових положень за змістом рубрики «наукова новизна» характеризуються як такі, що були удосконалені або дістали подальший розвиток, що відображено за змістом дисертаційного дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в одинадцяти наукових працях, серед яких п'ять статей, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, шість тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій і

семінару. Вивчення наукових публікацій ще раз переконує у ґрунтовності та всебічності проведеного наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Рівень набутих здобувачкою компетенцій.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями Чечотки Ірини Романівни з теми дослідження можна прийти до висновку, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані та частково вже використовуються:

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення процесу криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (акт впровадження Головного слідчого управління НПУ від 5 червня 2025 року № 83217-2025);

– *у освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін з криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18 лютого 2026 року № 22-ОП);

– *у науково-дослідній діяльності* – для подальших досліджень проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18 лютого 2026 року № 23-НД).

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи Чечотки Ірини Романівни відповідає встановленим вимогам. Вона структурована і містить анотацію, вступ, три розділи, що об'єднують вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел (208 джерел) і чотири додатки.

Дисертація виконана українською мовою.

Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкриті мета і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє легкості та цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачкою у тексті поданої праці.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводиться перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена українською та англійською мовами.

У *вступі* визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, наведено актуальність обраної теми та відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження та ін.

У *першому розділі* дисертації «Теоретико-правові засади криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» розкриваються питання щодо характеристики стану наукових досліджень проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 1.1), відбувається визначення правових засад криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 1.2), з'ясовується досвід іноземних країн щодо криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 1.3).

Розглядаючи стан наукових досліджень проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, авторка влучно висвітлює проблематику в межах двох блоків: а) стан наукових досліджень проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження; б) стан наукових досліджень проблем реалізації кримінального провадження щодо неповнолітніх.

У підрозділі 1.2 комплексно проаналізовано правові засади кримінального провадження щодо неповнолітніх. Також слід зосереджено увагу на нормативно-правовому регулюванні безпосереднього криміналістичного забезпечення кримінального провадження, зокрема яке реалізують щодо неповнолітніх, з огляду на специфіку цього учасника кримінального провадження.

Важливість дослідження у підрозділі 1.3 полягає в тому, що урахування останніх тенденцій розвитку ефективної світової практики й досвіду розвинених демократичних держав є важливим для визначення стратегії розвитку національного криміналістичного забезпечення кримінального судочинства щодо неповнолітніх, оскільки дасть змогу задіяти всі механізми, що забезпечать динамічне вдосконалення правозастосовної практики. Розгляд такої складної проблематики здійснено з урахуванням того, що провідні демократичні держави (Канада, Німеччина, Велика Британія та ін.) передбачають особливу процедуру кримінального провадження у справах, у яких фігурують неповнолітні, а також мають сформовану систему ювенального кримінального судочинства.

У *другому розділі дисертації* висвітлюються напрями реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Надається характеристика: техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 2.1), тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 2.2), методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 2.3).

За змістом підрозділу 2.1 акцентовано на особливостях техніко-криміналістичного забезпечення за умови реалізації кримінального провадження щодо неповнолітніх. Заслуговує схвалення, що авторка приходить до таких висновків: а) з метою фіксації криміналістично значущої інформації доцільно використовувати засоби криміналістичної техніки: слідчі

валізи, пересувні криміналістичні лабораторії; б) попри те, що протокол слідчої (розшукової) дії є основним засобом фіксації, з огляду на слідчу та судову практику, аргументовано обов'язковість застосування відеозапису під час проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми, використання додатка до протоколу під час подальшого досудового розслідування та судового розгляду. Підготовка як протоколу, так і додатків до нього потребує техніко-криміналістичного забезпечення. Криміналістичний відеозапис застосовують з дотриманням низки вимог, щоб забезпечити його якість і доказове значення отриманих результатів; в) виявлена, вилучена, досліджена, зафіксована криміналістично значуща інформація підлягає криміналістичній реєстрації, фіксації в криміналістичних базах даних й обліках. Її використання сприяє виявленню, розкриттю, розслідуванню та попередженню кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми; г) застосування спеціальних знань у різних формах є окремим інститутом кримінального провадження, тому в контексті виконання завдань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх така форма реалізації цього інституту, як залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій, реалізує завдання як техніко-криміналістичного (застосування «арсеналу» методів, засобів, прийомів роботи спеціаліста), так і тактико-криміналістичного й методико-криміналістичного забезпечення; д) важливою формою використання спеціальних знань і засобами криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх є залучення експерта й проведення судових експертиз, з огляду на їх різноманітність і за умови відповідності експертній методиці.

За змістом підрозділу 2.2. акцентується увага на тому, що тактико-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх має практичне втілення під час застосування різних тактико-криміналістичних засобів і проведення слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 2.3. обґрунтовано, що методико-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх завдяки використанню власного інструментарію спрямоване на формування криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми.

Третій розділ дисертації стосується удосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Висвітлюються проблеми удосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом дотримання міжнародних стандартів (підрозділ 3.1), пропонується вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом підвищення ефективності взаємодії (підрозділ 3.2).

Досить вдало проблематику криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на її багатоаспектність, розглянуто з різних позицій, відповідно до її нормативно-правового закріплення, теоретичного тлумачення і практичного втілення. Визначено, що міжнародні та європейські стандарти криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх ґрунтуються на положеннях міжнародного (Загальна декларація прав людини (1948), Декларація прав дитини (1959), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, які стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) (1985), Конвенція про права дитини (1989), Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006), Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (2010)) та національного законодавства (Конституція України (1996), КПК України (2012), закони України «Про охорону дитинства» (2001), Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні (2011)). По-друге, міжнародні та європейські стандарти криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо

неповнолітніх ураховують особливості реалізації криміналістичних засобів, методів, прийомів.

У підрозділі 3.2. здобувачкою розкрито проблематику удосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом підвищення ефективності взаємодії слідчого з такими суб'єктами як прокурор, психолог, педагог, лікар, інспектор ювенальної превенції, спеціаліст-криміналіст підрозділу криміналістичного забезпечення НПУ, працівник Експертної служби МВС України.

Важливо, що висновки, сформульовані дисертанткою, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Авторкою використано значну кількість літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, джерела іноземних держав.

Таким чином, дисертація відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження виконано авторкою самостійно, сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень і практичної діяльності здобувачки. При використанні для аргументації власних положень і висновків напрацювань інших учених обов'язково робились посилання.

Дискусійні положення та зауваження.

Втім, за результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертантки на такі дискусійні положення:

1. За змістом наукової новизни, рубрика «удосконалено», авторка зазначає, що нею удосконалено «теоретичні засади та практичні рекомендації стосовно підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, а саме: прокурором, психологом, педагогом, інспектором ювенальної превенції. З огляду на виконання завдань криміналістичного

забезпечення розслідування, ключову увагу спрямовано на висвітлення взаємодії з такими суб'єктами, як спеціаліст-криміналіст підрозділу криміналістичного забезпечення НПУ і працівник Експертної служби МВС України» (с. 24 дисертації). Вивчення змісту дисертації свідчить, що в цілому, дане завдання було вирішено. Однак варто було б заявлені теоретичні положення та практичні рекомендації стосовно підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх – подати систематизовано, виокремити їх зміст, можливо навіть у формі окремого додатка та впровадити отримані результати у практичну діяльність зазначених суб'єктів.

2. Вбачається, що практична цінність дисертації лише б посилилася, якби авторка висвітила тактичні прийоми та їх комбінації, які застосовуються під час тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, проведення слідчих (розшукових) дій за участі неповнолітніх, продемонструвала практичне застосування цієї тактико-криміналістичної категорії.

3. На нашу думку, є необхідність у наведенні конкретних прикладів криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх у контексті інноваційних підходів до вирішення поставлених завдань.

Зазначені дискусійні питання, у цілому, не впливають на позитивну оцінку виконаної роботи, підкреслює її новаторський характер та складність предмета наукового дослідження.

Викладене дозволяє зробити **висновок**: дисертація на тему: «**Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх**» є завершеною працею, повністю відповідає вимогам спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти

(наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка – **Чечотка Ірина Романівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент –
доцент кафедри криміналістики,
судових експертиз та поліграфології
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент **Юлія ГРЕСЬ**

Підпис доцента Юлії ГРЕСЬ засвідчую

Ректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор **Олег ТОДОЩАК**